

In our opinion, the financial potential of the bank should be considered as a system of implemented and unrealized abilities and capabilities of the bank, which arise in the process of economic relations with other entities and related to the most effective implication and placement of financial resources to achieve the purpose of the bank and obtain the maximum financial result. According to the definition of the bank financial potential, it should consist of funds, which are directly related to the financial activities of the bank.

The main functional levels of the Bank's financial potential are the ability to implicate financial resources from the market, to place the implicated financial resources and the result of the financial activity of the bank in the market (income).

Based on the separate Financial Statements for 2014–2016, the financial abilities and financial capabilities of PJSC CB "PrivatBank" for 2014–2016 and their dynamics were analysed.

During the investigated period, the capital of PJSC CB "PrivatBank" decreased mainly due to the accumulated deficit, and the bank's liabilities have a declining trend, mostly over the reduction of their own debt securities and other bank borrowed funds and subordinated debt. There are also trends in reducing the financial capacity of PJSC CB "PrivatBank" during the investigated period.

The analysis of PJSC CB "PrivatBank" financial results dynamics, conducted on elements of financial potential on the basis of the separate profit and loss account and other comprehensive income for 2014–2016, which allows us to state that financial results have significantly deteriorated due to losses derived from embedded derivative financial tools

The analysis of PJSC CB "PrivatBank" for 2014–2016 financial potential showed its decline on the main indicators.

In our opinion, raising the level of financial potential of the bank should be achieved, first of all, by optimizing its management process by improving the quality of customer service, increasing interest income and improving the quality of profits. In the authors' opinion, measures to expand the client base and increase the technical equipment are the most influential in increasing the bank's revenues. The increase of the bank sector on the client's market is possible due to constant updating and upgrading of technical support, improvement of the customer service quality, development and introduction of new competitive banking products and services. It is recommended to strengthen and improve the claim work of the bank with the clients-debtors in order to increase the size of its own working capital and increase the quality of profits.

ТЕНДЕНЦІЇ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ ФІНАНСОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ TRENDS OF FINANCIAL INSTRUMENTS EXCHANGE TRADING

У статті висвітлено основні види фінансових інструментів, що є об'єктом сучасної біржової торгівлі. Проаналізовано сучасний стан біржової торгівлі фінансовими інструментами на світових біржах. Визначено тенденції розвитку вітчизняної торгівлі фінансовими інструментами в умовах глобалізації світових біржових ринків.

Ключові слова: біржова торгівля, фінансові інструменти, біржі, цінні папери, фінансові деривативи, ф'ючерси, опціони.

В статье отражены основные виды финансовых инструментов, являющихся объектом современной биржевой торговли. Проанализировано современное состояние биржевой торговли финансовыми инструментами на мировых биржах. Определены тенденции развития отечественной тор-

говли финансовыми инструментами в условиях глобализации мировых биржевых рынков.

Ключевые слова: биржевая торговля, финансовые инструменты, биржи, ценные бумаги, финансовые деривативы, фьючерсы, опционы.

The article covers the main types of financial instruments that are the subject of modern stock exchange trading. The current state of financial instruments exchange trading on the world stock exchanges is analysed. Tendencies of domestic financial instruments exchange trading in the conditions of globalization of world stock exchange markets are determined.

Key words: exchange trading, financial instruments, exchanges, securities, financial derivatives, futures, options.

УДК 336.76

Яворська В.О.

к.е.н., доцент кафедри біржової діяльності і торгівлі
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Постановка проблеми. Ринок фінансових інструментів нараховує тривалу історію еволюційного розвитку у світовому масштабі. Трансформація умов функціонування фінансо-

вого ринку сприяла постійному вдосконаленню фінансових інструментів, урахувавши вимоги учасників ринку та загальні виклики суспільного розвитку.

Біржова торгівля надала поштовх до інтенсивного розвитку ринку строкових або похідних фінансових інструментів. У сучасних умовах фінансові інструменти стали основним об'єктом торгівлі практично всіх міжнародних та вітчизняних бірж.

Нині за поглиблення наслідків глобалізаційних процесів, пов'язаних із фінансовими кризами, учасники світового фінансового ринку постійно збільшують свій інтерес до застосування нових ефективних біржових фінансових інструментів як для спекуляції, так і для хеджування фінансових ризиків, що посилює актуальність дослідження даної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню біржової торгівлі різного роду фінансових інструментів присвячено праці багатьох учених, зокрема В. Гниляк [7], О. Дегтярьової, Р. Колба, А. Масло, Ю. Рубана, М. Солодкого [3–6], О. Сохацької, М. Примостки, Дж. Халла та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних тенденцій та напрямів розвитку біржової торгівлі фінансовими інструментами в умовах посилення глобалізаційних наслідків на світових фінансових ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження.

За останні три десятиліття зростання обсягів світової біржової торгівлі фінансовими інструментами, а також «електронізація» біржових майданчиків зумовили багато якісних змін у діяльності міжнародних бірж. Нині доступність до використання фінансових інструментів на світових біржових платформах значно вища, що відображається також кількісними показниками біржового обігу. Нині багато аналітичних агентств (Futures Industry Association, World Federation of Exchanges) здійснюють рейтингування бірж саме за показниками кількості укладених біржових угод, що прямо пропорційно динаміці зростання ліквідності біржової торгівлі фінансовими інструментами.

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФО-32), «фінансовий інструмент – це будь-який контракт, який призводить до виникнення фінансового активу в одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу у іншого суб'єкта господарювання» [1].

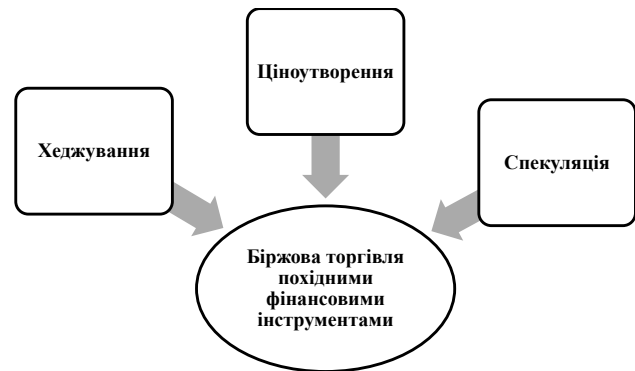
Враховуючи те, що сьогодні біржі переважно здійснюють торгівлю фінансовими інструментами, що носять строковий характер, доцільно економічну сутність «фінансового інструменту» виразити через призму терміну «дериватив», або «строковий фінансовий інструмент».

У вітчизняній практиці термін «дериватив» трактується на законодавчому рівні і включає чотири види інструментів: форварди, ф'ючерси, опціони, свопи [2].

Історично у світовій практиці на зміну традиційному терміну «строковий фінансовий інструмент»

прийшов сучасний – «дериватив», який набув широкого застосування у середині 80-х років минулого століття. Найчастіше поняття «дериватив» визначається як похідний фінансовий інструмент, вартість або ціна якого походить від ціни активу, що виступає його базою (цінні папери, валютні курси, фондові індекси та ін.) [3–7].

Із часом функціональне призначення біржової торгівлі фінансовими інструментами значно змінилося і нині включає три основні функції (рис. 1).

Рис. 1. Функціональне призначення біржової торгівлі похідними фінансовими інструментами в сучасних умовах

Джерело: систематизовано на основі [3–7]

Оцінка світової біржової торгівлі на провідних міжнародних біржах указує на нарощування темпів зростання впродовж останніх п'яти років, незважаючи на незначне падіння в 2017 р. (рис. 2).

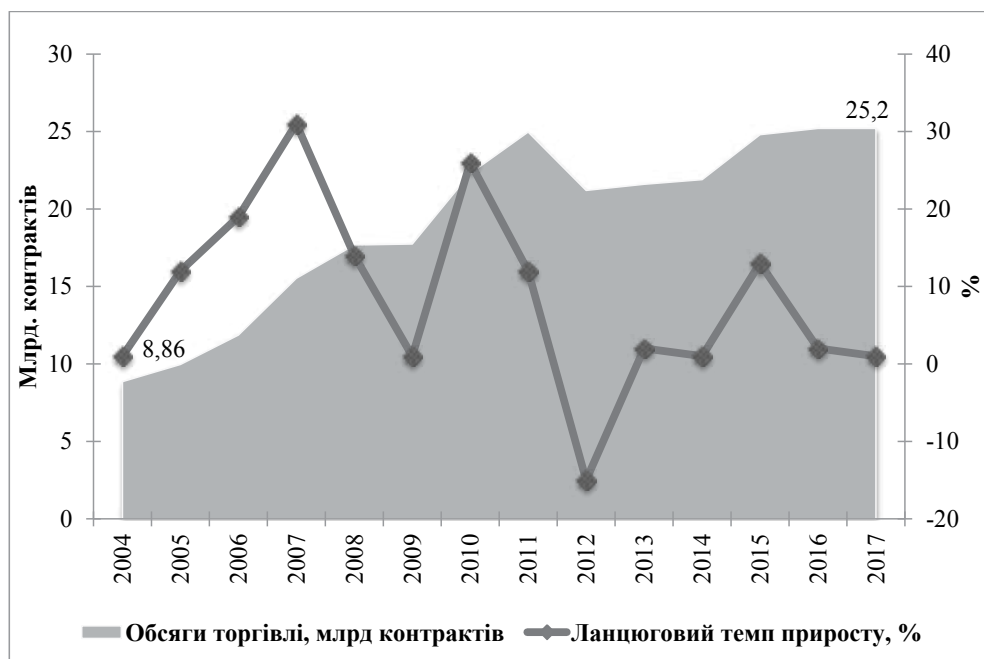
Так, у 2017 р. загальний обсяг світового обігу зріс у 2,8 рази порівняно з показником 2004 р. і становив 25,2 млрд. контрактів, що на 0,1% нижче за попередній рік [8].

Дослідження структури сучасної біржової торгівлі за видами біржових активів указує, що вже традиційним стала значна перевага використання біржовими учасниками фінансових інструментів. У 2017 р. частка біржової торгівлі фінансовими інструментами у загальній структурі зросла і становила 77 % (19,5 млрд. контрактів), тоді як товарних активів – знизилася до 23%, або на 5,7 млрд. контрактів (рис. 3) [8].

Основними фінансовими активами біржових інструментів, що обертаються на світових біржах, є:

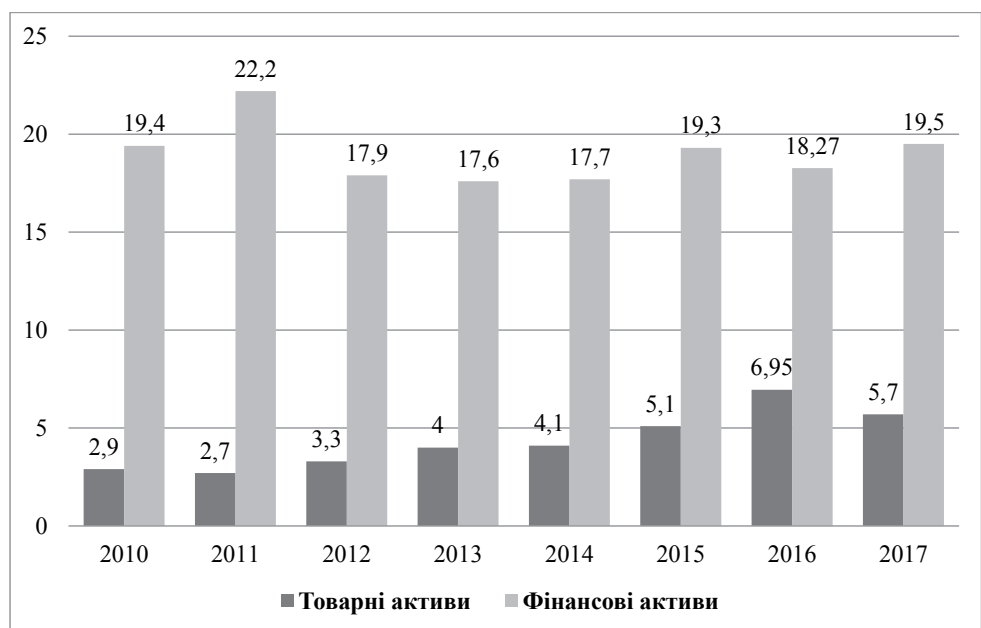
- цінні папери;
- фондові індекси;
- валютні курси;
- відсоткові ставки;
- дорогоцінні метали;
- гібридні фінансові інструменти.

Оцінка динаміки світової торгівлі фінансовими інструментами в 2017 р. свідчить, що у загальній структурі світового біржового ринку торгівля фінансовими інструментами, а саме цінними паперами становила найбільшу частку – 29,8%, ф'ючерсами та опціонами на фондові індекси –

Рис. 2. Динаміка світової біржової торгівлі за 2004–2017 рр.

Джерело: побудовано за даними [2; 8]

Рис. 3. Динаміка структури світової біржової торгівлі за видами активів, млрд. контрактів

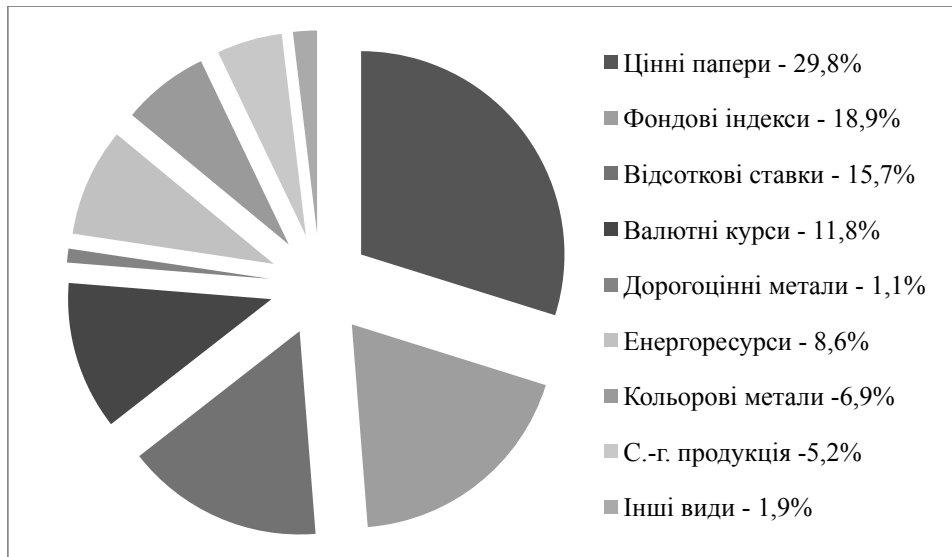
Джерело: побудовано за даними Futures Industry Association [2; 8]

18,9%, відсоткові ставки – 15,7% і валютні курси – 11,8% (рис. 4) [2; 8].

Динаміка біржової торгівлі фінансовими інструментами свідчить, що в 2017 р. найбільше зростання відбулося у групі фінансових інструментів на відсоткові ставки (+12,9%). Така ситуація була пов'язана з тим, що після фінансової кризи 2008 р. і до останніх років основними наслідками було

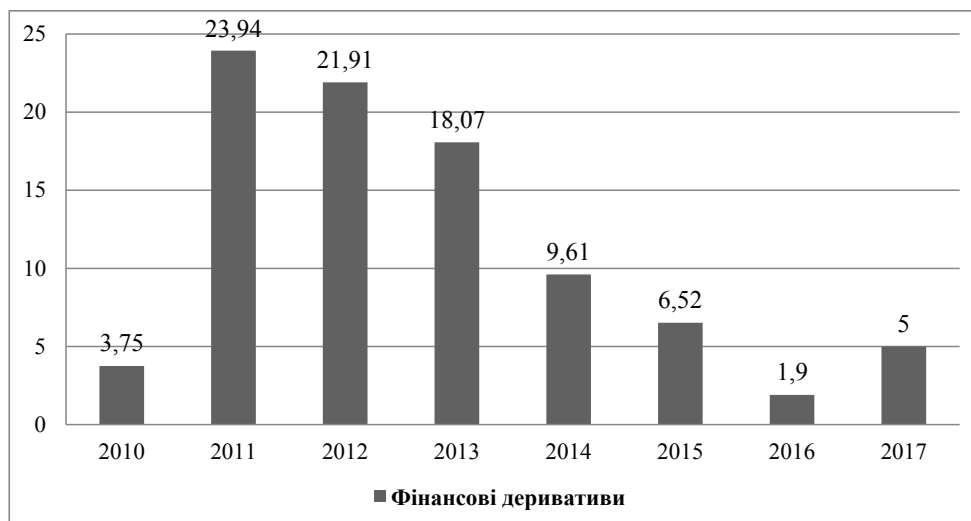
значне скорочення в обігу торгівлі відсотковими біржовими інструментами (табл. 1).

Характеризуючи біржові фінансові інструменти, необхідно відзначити, що у світовій практиці вони носять виключно строковий характер. Таким чином, світові біржі давно відійшли від необхідності здійснювати поставку реальних активів, навіть на ринку цінних паперів.

Рис. 4. Структура світової біржової торгівлі в 2017 р. за видами активів, млрд. контрактів

Джерело: побудовано за даними [8]

Рис. 5. Динаміка торгівлі фінансовими деривативами на фондових біржах України в 2010–2017 рр., млрд. грн.

Джерело: побудовано за даними [9]

Таблиця 1

Порівняльна структура біржової торгівлі фінансовими інструментами на світових біржах, млрд. контрактів

Вид активу	2016 р.	2017 р.	Зміна 2017 р. до 2016 р., +/-%
Фондові індекси	7,118	7,516	+5,6
Цінні папери	4,558	4,754	+4,3
Відсоткові ставки	3,515	3,968	+12,9
Валютні курси	3,078	2,984	-3,1
Дорогоцінні метали	0,312	0,279	-10,6
Всього фінансові активи	18,581	19,501	+5,0
Разом біржові активи (включаючи фінансові й товарні активи)	25,220	25,199	-0,1

Джерело: побудовано за даними [8]

На відміну від динамічного розвитку світової біржової торгівлі фінансовими інструментами вітчизняний біржовий ринок строкових фінансових інструментів, або фінансових деривативів, активізувався лише в останні десять років.

Аналіз статистичних звітів Національної комісії із цінних паперів та фондового ринку свідчить, що в 2017 р. після тривалого просідання на ринку фінансових деривативів відзначився приріст торгівлі (рис. 5) [9].

Незважаючи на те що на біржовому фондовому ринку України присутні 10 фондових бірж, практично лише ПАТ «Українська біржа» забезпечує торгівлю фінансовими деривативами. Основними строковими фінансовими інструментами є ф'ючерси, опціони на фондовий індекс UX, а також опціони на ф'ючерси на фондовий індекс UX [9].

До позитивних тенденцій розвитку вітчизняної біржової торгівлі строковими фінансовими інструментами за останні три роки можна віднести впровадження торгівлі новими видами фінансових активів: валютними курсами, дорогоцінними металами, сільськогосподарською продукцією та ін.

Висновки з проведеного дослідження. Необхідно відзначити, що сучасними тенденціями світової біржової торгівлі фінансовими інструментами є: по-перше, розширення спектру біржових фінансових активів; по-друге, залучення значної кількості інвесторів. Це у цілому значно підвищує рівень ліквідності світових біржових майданчиків. Така ситуація зумовлює підвищення конкуренції на глобальному рівні і вимагає від бірж і надалі нарощувати свої конкурентні переваги, захоплюючи нові сегменти біржових ринків, зокрема країн із менш розвинутою біржовою системою.

Таким чином, перспективи розвитку вітчизняної біржової торгівлі фінансовими інструментами прямо пропорційно будуть залежати від глобалізаційних умов та світових тенденцій, значно посилюючи інтеграційні процеси і сприяючи поступовому виходу на світовий біржовий ринок фінансових інструментів. Водночас фінансова інженерія сприяє виникненню нових видів строкових фінансових інструментів, що, своєю чергою, потребує від нашого ринку також відповідності світовим тенденціям для залучення інвестиційного капіталу та підвищення ліквідності біржової торгівлі у найближчу перспективу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32). Фінансові інструменти: подання. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_029.
2. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Солодкий М.О. Біржовий товарний ринок: навч. посіб. К.: Компрінт, 2017. С. 7–78.

4. Солодкий М.О., Яворська В.О. Біржова торгівля товарними деривативами: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні: монографія. К.: ЦП Компрінт, 2015. С. 10–66.

5. Солодкий М.С., Гниляк В.О. Біржові товарні деривативи: теорія, методологія, практика: монографія. К.: Аграр Медія Груп, 2012. С. 6–26.

6. Солодкий М.О., Гниляк В.О. Розвиток світового біржового ринку деривативів. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. № 8. С. 3–8.

7. Гниляк В.О. Методологічні аспекти формування поняття деривативу. Агроінком. 2006. № 1. С. 72–74.

8. Will Acworth. FIA releases summary statistics for 2017 futures and options volume and open interest. URL: <http://marketvoicemag.org>.

9. Звіт про діяльність фондового ринку за січень-грудень 2017 р. URL: <http://nssmc.gov.ua/fund/analytics>.

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada Ukrainy (2012) Mizhnarodnyy standart bukhghalterskogo obliku 32 (MSBO 32) Finansovi instrumenty: podannja [International Accounting Standard 32. Financial Instruments: Submission]. Available at: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_029. (accessed 21 February 2018).

2. Verkhovna Rada Ukrainy (2010). Podatkovyj kodeks Ukrainy [The Tax Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (accessed 15 February 2018).

3. Solodkyj M. O. (2017). Birzhovyj tovarnyj rynek [Commodity exchange market]. Kyiv: Kompriint. (in Ukraine).

4. Solodkyj M.O., Javorsjka V.O. (2015). Birzhova torghivlja tovarnymy deryvatyvamy: svitovyj dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Commodity derivatives exchange trading: world experience and prospects of development in Ukraine]. Kyiv: Kompriint. (in Ukraine).

5. Solodkyj M.O., Ghnyljak V.O. (2012). Birzhovi tovarni deryvatyvy: teorija, metodologhija, praktyka [Exchange-traded Commodity derivatives: theory, methodology, practice]. Kyiv: Aghrar Media Ghrup. (in Ukraine).

6. Solodkyj M.O., Ghnyljak V.O. (2012). Rozvytok svitovogho birzhovogho rynku deryvatyviv [Development of the world commodity derivatives exchange market]. Formuvannja rynkovykh vidnosyn v Ukraini, no. 8, pp. 3–8.

7. Ghnyljak V.O. (2006). Metodologhichni aspekty formuvannja ponjattja deryvatyvu [Methodological aspects of the formation of the derivative concept]. Aghroinkom, no. 1, pp. 72–74.

8. Will Acworth (2018). "FIA releases summary statistics for 2017 futures and options volume and open interest". Available at: <http://marketvoicemag.org>. (accessed 21 February 2018).

9. Nacionaljna komisija z cinnykh paperiv ta fondovogho rynku (2018) Zvit pro dijalnistj fondovogho rynku za sichenj-ghrudenj 2017 r. [The report on the stock market activity for January-December 2017], Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.

Yavorska V.O.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Stock Exchanges and Trade
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

TRENDS IN FINANCIAL INSTRUMENTS EXCHANGE TRADING

The article covers the main types of financial instruments that are the subject of modern stock exchange trading.

Considered the growth of global stock exchange trading volumes by financial instruments, as well as the “electronization” of stock exchanges, has resulted in many qualitative changes. At present days, the availability of financial instruments on the world stock exchanges is much higher, which is also reflected in the quantitative indicators of stock exchanges. Many analytical agencies (Futures Industry Association, World Federation of Exchanges) carry out the rating of exchanges precisely on the basis of the number of concluded exchange transactions, which is directly proportional to the dynamics of the liquidity growth of financial instruments trading.

Overviewed, the functional purpose of stock exchange trading has changed significantly and now includes three main functions: pricing, speculation, hedging. The current state of financial instruments exchange trading on the world stock exchanges is analysed in the article. An assessment of the world's stock exchanges on leading international stock exchanges indicates an increase in trading growth over the past five years, despite a slight drop in 2017. In 2017, the share of financial instruments exchange trading in the general structure amounted to 77% (19.5 billion contracts), while commodity assets – 23% or 5.7 billion contracts.

Discussed in contrast to the dynamic development of global stock exchange market, the domestic stock exchanges in terms of financial derivatives trading have intensified only in the last ten years. The analysis of statistical reports of the National Commission on Securities and Stock Market shows that in 2017, after prolonged subsidence in the financial derivatives market, the growth of trade stood at 5 billion UAH.

Identified tendencies of domestic financial instruments exchange trading in the conditions of globalization of world stock exchange markets are determined in the article. It should be noted that the current trends in the world financial instruments exchange trading are: first, the expansion of the new financial assets range; and secondly, attracting a significant number of investors. This, in general, significantly increases the level of world's stock exchanges liquidity. Such a situation leads to increased competition in the global stock exchange market.

Thus, the ways of domestic financial instruments exchange trading development will depend on globalization conditions and world trends, significantly strengthening the integration processes and facilitating the gradual entry into the world stock exchange market. At the same time, financial engineering contributes to the emergence of new types of financial instruments, which requires our market also to meet global trends in order to attract investment capital and increase the liquidity of stock exchange trading in the near future.